

2. Pârnu I. *Întroducere în epistemologie*. București: Editura Politică.,1992. – p.335.
3. Гегель Г.Ф. *Наука логики*. Москва: Издательство Мысль., 1988. – с.504-
4. Кузнецов В.И. *Мировоззренческие категории в современном естествознании*. Москва: Издательство Мысль.,1993. – с.180
5. Kaltenmark M. *Filosofia Chineză*. București: Editura Humanitas., 1995. – p.157.

Lucian Blaga despre cultură ca mod existențial specific uman

Svetlana Coandă, doctor habilitat,
conferențiar universitar, USM

Anul acesta marcăm 120 de ani de la nașterea lui Lucian Blaga (9 mai 1895 - 6 mai 1961) - personalitate notorie a culturii românești - mare filosof, poet, dramaturg, traducător, jurnalist, profesor universitar și diplomat român.

În poezia *Autoportret* el susinea: ” Lucian Blaga e mut ca o lebădă”, sufletul fiindu-i ”în căutare în mută, seculară căutare de totdeauna, și până la cele din urmă hotare.” În 1919 în *Pietre pentru templul meu*, Lucian Blaga își continua reflecțiile, expunându-și crezul său prin următoarea cugetare: ”De la viață să nu aștepți nimic, dimpotrivă, tu trebuie să-i dai totul. Numai așa vei fi scutit de deziluzii și te poți bucura de tine, de lupta, de independența și de puterea ta creatoare..” În continuare el ajunge la o concluzie care îi va determina esența și specificul gândirii sale filosofice: "Veacuri de-a rândul, filozofii au sperat că vor putea odată pătrunde secretele lumii. Astăzi filozofii n-o mai cred, și ei se plâng de neputința lor. Eu însa mă bucur că nu știu și nu pot să știu ce sunt eu și lucrurile din jurul meu, căci numai așa pot să proiectez în misterul lumii un înțeles, un rost și valori, care izvorăsc din cele mai intime necesități ale vieții și duhului meu. Omul trebuie să fie un creator, de aceea renunț cu bucurie la cunoașterea absolutului." [1]

În așa mod se profilează cele mai importante valori promovate de Lucian Blaga, devenite și teme majore ale discursului său filosofic: Omul, Misterul, Marele Anonim, Cunoașterea, Creația, Cultura.

Omul – valoare primordială în creația lui L. Blaga, are un mod specific de a fi în lume, numit de filosoful român modul ontologic uman, care se caracterizează prin faptul că omul este singura ființă creatoare de valori, creatoare de cultură, schimbând prin aceasta aspectul mediului în care trăiește. Omul este destinat să fie

creator în orice domeniu - artistic, tehnic, științific, menționa L. Blaga. Spre deosebire de alte ființe, omul trăiește nu numai în orizontul lumii sensibile, ci și într-un orizont al misterelor, existența specific umană fiind “existență întru mister și revelație”. Destinul creator al omului este condiționat de Marele Anonim, care este “principiu metafizic absolut”, este cel din care derivă toate misterele. Anume încercând în permanență să reveleze misterul, omul devine creator de cultură. „Cultura în această perspectivă nu este un lux, pe care și-l permite omul ca o podoabă care poate să fie sau nu; cultura rezultă ca o emisiune complementară din specificitatea existenței umane ca atare, care este existență întru mister și revelație”, accentua L. Blaga în lucrarea *Geneza metaforei și sensul culturii*.

Așadar, cultura e definită de L. Blaga ca mod existențial specific uman. El evidențiază deosebirea dintre cultură și civilizație, numindu-le moduri diferite, radical opuse, de existență a omului. ”Cultura răspunde existenței umane întru mister și revelație, iar civilizația răspunde existenței întru autoconservare și securitate”, menționa L. Blaga. [2]

Concluzia ce se profilează din reflecțiile de mai sus, și anume că formele culturii, valorile, creațiile de tot felul sunt revelații de mistere, este completată cu ideea că aceste mistere revelate poartă inevitabil o amprentă stilistică. Aici L. Blaga remarcă anume ”stilul cultural” (și nu stilul artistic): anume acest stil determină specificul unei culturi, o face distinctă de alte culturi. Stilul, în viziunea gânditorului roman, reprezintă o structură supraindividuală, adică o configurație imanentă de factori spirituali care determină identitatea unei culturi în raport cu alte culturi. Nu există “vid stilistic”, creația umană nu se poate sustrage determinărilor stilistice (ca, de ex., albina, care, fie în Europa, fie în Australia – produce aceeași miere). Anume din aceste considerente L. Blaga vorbește de “stil”, de “unitate stilistică”, de “matrice stilistică” și “câmp stilistic”. Toate creațiile omului sunt supuse acestei determinări de adâncime (“abisale”), categoriile conștiinței fiind dublate de “categoriile stilistice abisale” care își au originea în inconștient.

Factorii ce constituie matricea stilistică a unei culturi sunt: orizontul spațial și orizontul temporal (“cadrele orizontice”), accentul axiologic, atitudinea anabasică și catabasică, năzuința formativă. Astfel, menționa L. Blaga, pentru fiecare cultură există un orizont spațial distinct: pentru cultura arabă – spațiul boltă, pentru cultura egipteană – spațiul labirintic, pentru cultura greacă – spațiul indefinit sferic (apolinicul), pentru cultura europeană – spațiul infinit tridimensional (fausticul), pentru cultura rusă – planul infinit al stepei, pentru cultura română – spațiul mioritic (planul indefinit ondulat al plaiului ancestral (strămoșesc). De asemenea, orizontul temporal al unei culturi diferă în dependență de ”îndreptarea” spre una din cele trei dimensiuni ale timpului: trecut, prezent sau viitor și este numit de L. Blaga ”timp-cascadă”, ”timp-fluviu” și ”timp-havuz”. De ex., ”timpul-cascadă” – ”are semnificația unei necurmte îndepărtări în raport cu un punct inițial, învestit

cu accentul maximei valori”, cum ar fi în sistemele gnostice și neoplatonice din antichitatea târzie; ”timpul-fluviu”- ”e , în orice fază, concentrat în prezent” și ”în totalitatea sa, el reprezintă o curgere evcațională de clipe egal de prețioase”, cum ar fi în concepțiile statice despre existență; ”timpul-havuz” – desemnează ”orizontul deschis unor trăiri îndreptate prin excelență spre viitor”, cum ar fi în cultura și religia ebraică, religie de tip mesianic, sau în sistemul filosofic al lui Hegel.

În eseu *Spațiul mioritic* L. Blaga face o analiză a culturii românești, în special, a culturii ”minore”, folclorice, aplicând principiile evidențiate mai sus și exprimă încrederea într-un ”înalt potențial cultural” românesc. Aceleași idei L. Blaga le exprimă și în discursul de recepție ca membru al Academiei Române, ținut la 5 iulie 1937 intitulat *Elogiu satului românesc*.

Menționând deosebirile dintre cultura minoră și cultura majoră, L. Blaga caracterizează cultura minoră ca pasiv deschisă destinului, spontană, naiv cosmocentrică, fără simțul perenității; ea pune accent pe totalități nediferențiate, este anistorică, ancorată în mit. Cultura minoră este cultura etnografică populară - cultura satului românesc. Cultura majoră, la rândul său, este volițională, rațională, cu simțul perspectivelor, al diferențierii și specializării, este dinamică, îndreptată spre perenitate, ”crează istorie”. Este cultura monumentală, a individualităților creatoare. Însă, între cultura minoră și cultura majoră există o corelare, o relație de complementare. În discursul *Elogiu satului românesc*, L. Blaga menționa: ”Fac elogiul satului românesc, creatorul și păstrătorul culturii populare, purtătorul matricei noastre stilistice”, considerând cultura satului românesc ca o matrice stilistică fundamentală din care se poate dezvolta cultura majoră a poporului român. Satul este omagiat de către L. Blaga prin cele mai alese cuvinte. Satul este ”unanimitatea noastră înaintaș fără de nume”, o ”nemuritoare prezență”, este ”singura prezență încă vie, deși nemuritoare, nemuritoare deși așa de terestră”. [3] Filosoful român asociază satul cu copilul și copilăria, copilăria fiind concepută de el ca ”vârsta sensibilității metafizice prin excelență”. ” Pentru a-ți tăia drum spre plenitudinea vieții de sat trebuie să cobori în sufletul copilului”, menționa el. L. Blaga ajunge la concluzia că prin prisma sufletului de copil, prin prisma trăirilor omului de la sat, satul este situat ”în centrul existenței” și se prelungește ”prin geografia sa de-a dreptul în mitologie și în metafizică”. La oraș, însă, ”copilul se pierde aici părăsit de orice siguranță... conștiința copilului e precoce molipsită de valorile relative ale civilizației, cu care el se obișnuiește fără de a avea însăși posibilitatea de a o înțelege”. [4] ”A trăi la oraș înseamnă a trăi în cadru fragmentar și în limitele impuse la fiecare pas de rânduielile civilizației. A trăi la sat înseamnă a trăi în zăriște cosmică și în conștiința unui destin emanat din veșnicie... Satul e atemporal”, el are tăria de a boicota istoria. [5] Aceste gânduri despre temeinicia și autenticitatea satului românesc, L. Blaga le exprimă deosebit de profund și inspirat în poezia *Sufletul satului*: ”Eu cred că veșnicia s-a născut

la sat./ Aici orice gând e mai încet, / și inima-ți zvâcnește mai rar, / ca și cum nu ți-ar bate în piept / ci adânc în pământ undeva. / Aici se vindecă setea de mântuire...”

Așadar, L. Blaga e convins că anume satul – creatorul și păstrătorul culturii populare, este purtătorul matricei stilistice a culturii românești. Însă el atenționează că prin acest elogiu nu dorește, în nici un mod, să exagereze realizările sătești și că susține strădaniile tuturor intelectualilor de a crea o cultură românească majoră. Totodată, L. Blaga accentua că, printre condițiile ca un popor să poată deveni creatorul unei culturi majore, de rând cu un cât mai mare număr de genii și talente, este necesar și un suport, o temelie - ”iar această temelie sine qua non e totdeauna matricea stilistică a unei culturi populare”. [6] Poporul român posedă acest ”incomparabil și inalienabil patrimoniu” – matca (matricea) stilistică românească, exprimată prin astfel de structuri ale înconștientului nostru etnic colectiv precum spațiul mioritic – ”acel spațiu indefinit ondulat, ca plaiurile țării, manifestat în deosebi în doina și în cântecele noastre, și nu mai puțin într-un unanim sentiment românesc al destinului” și deci, posibilități felurite de a crea o viitoare cultură majoră.

Concluzia și îndemnul lui L. Blaga sunt următoarele: pentru a crea o cultură majoră e necesar de a iubi, de a admira și de a susține cultura populară și de a menține un permanent contact cu rodnicul generator al acestei culturi – satul românesc, îndemn extrem de prețios și mereu actual, îndeosebi în condițiile proceselor de globalizare, multiculturalitate și integrare, procese ce capătă o amploare tot mai mare în perioada contemporană și în care este atrasă plener și țara noastră.

Referințe bibliografice:

1. Lucian Blaga, *Pietre pentru templul meu.* / Opere, v.2, Chișinău, Știința, 1995, p.27.
2. Lucian Blaga, *Trilogia culturii* / Opere, v.9, București, Ed. Minerva, 1985, p.421.
3. Lucian Blaga, *Elogiul satului românesc.* / Opere, v.2, Chișinău, Știința, 1995, p.362.
4. Ibidem, p.364.
5. Ibidem, p.364, 368.
6. Ibidem, p.369.